ШКОЛЬНАЯ
ПРАГРАМА

Беларуская мова
4 клас

КУПАЛІНКА

Рабочы сшытак

Дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання

Мінск
«Сэр-Віт»
2023

ПРАДМОВА

Дарагі дружа!

Запрашаю цябе ў цікавае і пазнавальнае падарожжа па старонках сшытка «Купалінка». Яно дазволіць табе замацаваць і пашырыць свае веды па беларускай мове, павялічыць твой лексічны запас, дапаможа лепш валодаць роднай мовай. Падарожжа гэта будзе не толькі карысным, але і цікавым. Ты адгадаеш шмат загадак, прыказак, будзеш складаць сказы і тэксты. Калі некаторыя заданні будуць здавацца цяжкімі, не спыняйся, ідзі далей, вывучай старонку за старонкай і ты сам не заўважыш, як усё стане зразумелым, цікавым, захапляльным.

Акрамя таго выкананне некаторых заданняў будзе спрыяць падрыхтоўцы да ўдзелу ў алімпіядах па беларускай мове. Такія заданні прапанаваны ў тэксце як заданні для кемлівых.

Рэгулярна працуючы ў сшытку ты ўпэўнішся, што родная мова прыгожая і мілагучная.

Карыснага і займальнага падарожжа табе па старонках гэтай кнігі!

Матэрыял, які прапануецца ў сшытку, ахоплівае ўсе асноўныя тэмы курса беларускай мовы ў чацвёртым класе і накіраваны не толькі на пераадоленне цяжкасцей у вывучэнні прадмета і замацаванне ведаў вучняў па асноўных тэмах, але і выходзіць за рамкі праграмнага матэрыялу. Вучэбны матэрыял па кожнай тэме пададзены з улікам ускладнення і накіраваны на рашэнне задач па адпрацоўцы навыкаў напісання арфаграм. Работа з дапаможнікам дасць магчымасць педагогу арганізаваць дзейнасць вучняў з розным узроўнем ведаў на ўроках, а іх бацькам – праводзіць індывідуальныя заняткі з дзецьмі дома. Заданні, якія пададзены ў гульневай форме, будуць спрыяць падтрыманню ў школьнікаў цікавасці да прадмета. Разнастайныя і пазнавальныя заданні накіраваны на развіццё моўнай кампетэнтнасці вучняў, фарміраванне трывалых арфаграфічных уменняў і навыкаў, пашырэнне лексічнага запасу.

ПАЎТАРЭННЕ

Каб нам веды аднавіць –
матэрыял патрэбна паўтарыць.

Прыстаўка *– частка слова, якая стаіць перад коранем і служыць для ўтварэння новых слоў.*
Корань *– агульная частка роднасных слоў.*
Суфікс *– частка слова, якая стаіць пасля кораня і служыць для ўтварэння новых слоў.*
Канчатак *– зменная частка слова, якая служыць для сувязі слоў у сказе.*

1. Ад слоўнікавых слоў пры дапамозе суфікса ўтвары і запішы новыя словы. Суфіксы абазнач.

Капялюш, павук, воблака, пошта, пенал, пялёстак, булён, берэт.

____

____

____

2. Змяні ў словах прыстаўкі і ўтвары словы з супрацьлеглым значэннем. Запішы іх. Прыстаўкі абазнач.

Ад'ехаць, развітанне, разбіраць, насыпаць, прынесці, падысці, выехаць, заплесці, падагнаць.

____

____

____

3. Разбяры дадзеныя словы па саставе.

Белакрылы, лістапад, верталёт, адвяжуць, маленькія, абагналі, высыпае, пад'ехаў, спяваюць.

4. Прачытай словы. Устаў прапушчаныя літары. Абазнач корань.

Б..роза, б..розка, б..розавы, б..разняк, падб..розавік.

Сц..на, насц..нны, сц..начка.

Кл..н, кл..новы, кл..нік.

Асіна, асінавы, падасінавік.

Дуб, дубовы, дубняк, дубок, Паддуб’е.

5. Змяні словы ў дужках, як патрабуе сэнс. Запішы, абазнач канчаткі.

Займацца (спорт) ____________________

Дапамагчы (мама) ____________________

Рашыць (задача) ____________________

Вучыцца ў (школа) ____________________

Дзякаваць (таварыш) ____________________

Клапаціцца аб (птушкі) ____________________

Заданне для кемлівых

6. Здагадайся, які корань прапушчаны ў словах. Запішы гэтыя словы.

На____, на____заць, пера____аць, пры____ка, с____аць.

____

____

7. У кожным радку знайдзі лішняе слова. Падкрэслі яго.

Страх, страха, страшыць, страхоцце, бясстрашны.

Рак, рака, рачулка, рачны, рэчачка.

Сава, савяня, савянятка, сованне, савіны.

Грам, грымець, гром, грымоты, пагрымець.

*Прыстаўкі **ад-**, **над-**, **пад-**, **перад-**, **прад-**, **аб-** ва ўсіх словах пішуцца аднолькава.*
*Прыстаўкі на **з-** пішуцца перад звонкімі зычнымі.*
*Прыстаўкі на **с-** пішуцца перад глухімі зычнымі.*

8. Спішы, устаўляючы патрэбныя прыстаўкі.

..чыніць дзверы, ..шукаць сябра, ..месці двор, ..рэзаць галінку, ..будаваць паверх, ..плыць ад берага.

____

____

____

9. Прачытай і растлумач сэнс прыказак. Абазнач у словах прыстаўкі.

Навука вочы адчыняе.

Дзякуй за яблычка не яблыньцы, а таму, хто яе пасадзіў.

Як паклічаш, так і адгукнецца.

Адклад не ідзе на лад.

10. Прачытай, устаўляючы ў словы прыстаўкі ***з-*** або ***с-***, абазнач прыстаўкі, падкрэслі першую літару кораня.

..даць, ..клеіць, ..варыць, ..вярнуць, ..пісаць, ..хадзіць,.. вадзіць, ..насіць, ..бегаць, ..весці, ..паліць, ..біць, ..хавацца.

11. Прачытай. Дапоўні сказы словамі, якія падыходзяць па сэнсе.

Пчолы ______________________ з кветак мёд.

Вучні ______________________ ў сшыткі тэкст.

Маці ______________________ на абед смачны суп.

Вераб'і ______________ ад дажджу пад страхой дома.

Заданне для кемлівых

12. Абазнач прыстаўкі ў словах, калі яны ёсць.

Падарунак, падарожнік, падэшва, падасінавік, падаіць, падсудны, пасудны, падобны, падтрымаць, пабудаваць.

13. З рассыпаных слоў складзі беларускія прыказкі і прымаўкі пра хлеб. Запішы іх. Абазнач у словах прыстаўкі.

У таго, рана, стае, хто, устае, хлеба.
Сам, колькі, лепш, а, не прыдумаеш, хлеба, ні думай.
Пражывеш, без хлеба, без золата, а, не.

____

____

____

14. Выберы тое слова, якое ўжываецца ў фразеалагічным звароце. Запішы. Вызначы прыстаўкі ў словах.

(Браць, хапаць) сябе ў рукі ______________________

Падмазваць (пяткі, ногі) ______________________

Замятаць (сляды, крокі) ______________________

(Вылузвацца, выходзіць) са скуры ______________________

(Прыкусіць, прышчаміць) язык ______________________

*У словах пішуцца побач **дзве аднолькавыя** літары, калі:*

- ***чуецца падоўжаны гук*** — *ноччу*
- ***на стыку прыстаўкі і кораня*** — *бясстрашны*
- ***на стыку кораня і суфікса*** — *каменны*

15. Запішы сказы, выбіраючы патрэбную літару або спалучэнне літар. Абазнач у выдзеленых словах прыстаўку і корань.

У м(а/о)ім п(а/о)коі ніколі н(е/я)ма **бе(с/сс)парадку.**

Гэтая зіма была амаль **бя(с/сс)нежная.**

Мне пр(і/ы)йшлося **а(б/бб)егчы** не адну краму ў пошуках **п(о/а)д(о/а)рунка** для брата.

Перад маімі в(о/а)чамі **ра(с/сс)кінулася бя(з/зз)м(е/э)жнае** мора цвітучага льну.

____

____

____

____

____

16. Утвары словы па ўзоры.

Корань – *карэнны.*

лімон – ______________

смятана – ______________

камень – ______________

машына – ______________

ажына – ______________

восень – ______________

вагон- ______________

сон – ______________

дзень – ______________

конь – ______________

агонь – ______________

Заданне для кемлівых

17. Падкрэслі словы, у якіх спалучэнні ***дз***, ***дж*** абазначаюць два гукі.

Дзяцел, дзеці, падзямелле, сядзіць, джала, адзваніла, аджывае, дзюба, дзівак, джунглі.

18. Падзялі словы на дзве групы і запішы: першая група – словы з падаўжэннем зычных; другая група – словы з падваеннем зычных.

Аддача, галлё, жыццё, ранні, бяззубы, ссыпаць, збожжа, снеданне, законны, багацце.

I	II

19. Разгледзь уважліва табліцу. Раскажы пра кожную часціну мовы.

Часціна мовы	Абазначае	Пытанні	Мае	Змяняецца	Роля ў сказе
Назоўнік	прадмет	*хто? што?*	род	па ліках	дзейнік даданы член сказа
Прыметнік	прымету прадмета	*які? якая? якое? якія?*		па ліках у адзіночным ліку па родах	даданы член сказа
Дзеяслоў	дзеянне прадмета	*што рабіць? што зрабіць?*		па ліках па часах у прошлым часе па родах	выказнік
Прыназоўнік					для сувязі ў сказе

20. Прачытай сказы. Абазнач над словамі часціны мовы.

Яснае сонейка выглянула з-за сасновага бору.

Лёгкі ветрык гуляе з лісточкамі маладых дрэў.

Над рэчкай павісла каляровая вясёлка.

Цёмная дажджавая хмара навісла над зямлёй.

21. Запішы па 5 слоў у кожны слупок.

Назоўнік	Прыметнік	Дзеяслоў
______	______	______
______	______	______
______	______	______
______	______	______
______	______	______

22. З рассыпаных слоў складзі і запішы сказ. Падкрэслі дзейнік і выказнік.

Садзе, прыгожую, у, вішаньку, дзядуля, маладую, пасадзіў.

Сілы, расло, і, дрэўца, набіралася.

Вішанькі, зялёныя, усход, лісточкі, кожны, сустракалі, сонца, дзень, радасна.

____

____

____

Заданне для кемлівых

23. Прыдумай сінонімы да слоў з той жа колькасцю літар і запішы. Вызначы іх род.

Яда – ______________ муроґ – ______________

кветка – ______________ тэрмометр – ______________

лес – ________________ боязь – ________________

24. Запішы 5 назоўнікаў па тэме «Садавіна і агародніна». Падбяры да іх прыметнікі, якія падыходзяць па сэнсе, і запішы. Вызначы іх род.

____

____

____

____

____

25. Пазнай прыказку па апорных словах. Запішы. Вызначы час кожнага дзеяслова.

Нарадзіўся – прыгадзіўся

____

не раскусіш – не з'ясі

____

жыві – вучыся

____

збірайся – сей

____

26. Складзі сказы са словамі «рана» і «піла», каб гэтыя словы былі рознымі часцінамі мовы.

____

____

____

____

____

7. Да прапанаваных назоўнікаў падбяры па 2 аднакаранёвыя прыметнікі.

Дождж – ______________________________

Ураджай – ______________________________

Балота – ______________________________

Кроў – ______________________________

Бой – ______________________________

Заданне для кемлівых

8. Прачытай. Дапішы прыказкі. Вызначы часціны мовы.

Малым пачалося, а ____________________ скончылася.

Ад добрага не ўцякай і ____________________ не рабі.

Чорнае ______________________________ не стане.

9. Прачытай сказ. Якімі часцінамі мовы з'яўляюцца выдзеленыя словы? Пазнач зверху. Падкрэслі галоўныя члены сказа і выпішы словазлучэнні.

З маладзенькай **ліпкі** дзяўчынка сарвала **ліпкі** лісток.

____

____

ЗМЕСТ

Прадмова 3
Паўтарэнне 4
Тэкст 12
Сказ 22
Слова 35
Часціны мовы 38
Прыметнік 66
Займеннік 83
Дзеяслоў 91
Паўтарэнне 109